

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL časopisu / URL of the journal: <http://www.fpvmv.umb.sk/politickevedy>

Autor(i) / Author(s): Grosu Gabriel – Kopecký Peter
Článok / Article: Nezávislosť Kosova a jej dôsledky pre geopolitiku Európy / Independence of Kosovo and its implications for Geopolitical of Europe
Vydavateľ / Publisher: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica

Odporúčaná forma citácie článku / Recommended form for quotation of the article:

GROSU, G., KOPECKÝ, P. 2011. Nezávislosť Kosova a jej dôsledky pre geopolitiku Európy. In *Politické vedy*. [online]. Roč. 14, č. 3, 2011. ISSN 1338 – 5623, s. 35 – 55. Dostupné na internete: [http://www.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/4_2011/grosu_kopecky\(1\).pdf](http://www.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/4_2011/grosu_kopecky(1).pdf).

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu Politické vedy. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

NEZÁVISLOSŤ KOSOVA A JEJ DÔSLEDKY PRE GEOPOLITIKU EURÓPY

Gabriel Grosu – Peter Kopecký*

RESUME

This article aims to analyze the process of independence of Kosovo, its legal and policy frameworks and especially its implications for Geopolitical of Europe in the XXI century. After three years of Kosovo independence, its arising is being identified into two issues: the legitimacy and legality of the new leadership (which is not the purpose of our analysis) but also a question mark on the independence process artificially accelerated, creating a precedent. The article also proposes to analyze and compare, if appropriate, the socio-ethnic quicksand of some EU countries. A trend which could become rampant in declaring the rules ad hoc.

Key words: Yougoslavia, conflict, intervention, doubts, Kosovo, dysfunction

Úvod

Kosovo bolo vo všetkých obdobiach svojej pohnutej histórie neuralgickým bodom z hľadiska záujmov štátov regiónu, rovnaký status existuje i dnes.

Z hľadiska historického Osmanská ríša bola do vývoja a správy provincie najdlhšie zainteresovaná. Ani Bulhari, ani Srbi neboli schopní ovládnuť územie Kosova na dlhšie obdobie. To samozrejme Osmanská ríša využila na to, aby vtlačila provincii pečať svojej kultúrnej a náboženskej identity, ktorú nesie prakticky dodnes. V skutočnosti, rozpad Osmanskej ríše a vytvorenie špecifického národného elementu po vzore Kosova bolo možné pozorovať aj pri zrode niektorých štátov v strednej Ázii. Konkrétne máme na mysli bývalé sovietske socialistické republiky: Azerbajdžan, Kirgizsko, Turkménsko. Tak ako

* Mgr. Gabriel Grosu, PhD. pôsobí ako externý pedagóg v odbore medzinárodné vzťahy na Univerzite v Kišineve, Moldavská republika, e-mail: gabrielgrosu@yahoo.com

Doc. PhDr. Peter Kopecký, PhD. pôsobí ako vedecký pracovník na Fakulte sociálnych a ekonomických vied, Univerzita Komenského v Bratislave, e-mail: peter.kopecky@fses.uniba.sk

v Kosove, v týchto štátoch žije turcizované väčšinové obyvateľstvo.¹

Uvedené národy strednej Ázie si automaticky vytvorili štáty (1918), základom ktorých bolo administratívne a náboženské dedičstvo Osmanskej ríše. Nie nadhlo, pretože už v r. 1922 boli pričlenené k ZSSR; Kosovo zasa ku Kráľovstvu Srbov, Chorváto v a Slovincov. (Somel, 2003)

Rozpad ZSSR a Juhoslávie mal spätný scenár, ale Kosovo, keďže nebolo nikdy ani na krátku dobu samostatné, získalo nezávislosť až neskôr, po vojenskom zásahu koaličných síl NATO vedených USA (Malcom, 1998). Medzinárodno-právny proces samostatnosti, generovaný najmä USA, bol napokon dokončený v r. 2008.

V podstate problém Kosova, nie je na prvý pohľad až tak závažný ani pre Európu, ani pre Srbsko, ktoré stratilo časť svojho sentimentálne vnímaného územia.

Ak používame spojenie „nie je až tak závažný“, rešpektujeme prvotný strategický plán integrácie krajín západného Balkánu do EÚ a samozrejme aj sekundárny – integráciu do NATO. Vo svetle globálnej ekonomickej krízy sa však momentálne strategické plány stávajú zbožnými želaniami; to však nemusí platiť pri integrácii do NATO. Z tohto hľadiska potom Srbsko aj Kosovo vo vzdialenej budúcnosti zrejme vstúpia do EÚ. Samozrejme, každá z týchto krajín bude musieť splniť tie isté, alebo špecifické kritériá; predstupové rokovania budú o to ťažšie, že posledné rozšírenie o dve balkánske krajiny (2007), prinieslo viac problémov ako sa očakávalo.

Za srbsko-kosovskými vzťahmi sa stále skrýva pokrivený medzinárodno-právny rámec. Jeho viditeľné praskliny umožnili bombardovanie Juhoslávie bez súhlasu BR OSN. Zainteresovaných prekvapili suverénne, a dnes možno s istotou povedať aj unáhlené kroky prezidenta USA **Billa Clintona**, ktorý z pozície hlavného veliteľa ozbrojených síl túto vojenskú operáciu viedol.

Otázkou zostáva, prečo intervenciu NATO v Kosove, de facto vojnu, nevyhlásil Kongres USA; podľa Ústavy totiž vojnu vyhlasuje Kongres. Tieto ľahkovážne politické a vojenské kroky si môžu vysvetliť viaceré štáty ako precedens. Status quo v Európe sa potom môže destabilizovať, najmä v jej niektorých citlivých regiónoch. Paradoxné pritom je, že prezidentovi **Rooseweltovi** záležalo na povojnovom usporiadaní Európy menej ako

¹ Pojem „turcizované“ používame s výhradou, pretože slovenčina nemá ekvivalent k rumunskému a francúzskemu slovu turcic, turcique. Rešpektujeme samozrejme fakt, že obyvateľstvo uvedených krajín strednej Ázie má už vytvorenú novú národnú identitu, odlišnú od tureckej.

Churchillovi (Chomsky, 1999).

V Európe totiž existujú nielen separatistické myšlienky, ale aj hnutia. A vôbec nemusíme hovoriť len o terorizme; veď samotná hostiteľská krajina EÚ sa zmieta v secesnej neistote. Samozrejme, situácia nezáleží od tých či oných štátov, ale od schopnosti EÚ ako inštitúcie vytvoriť a aplikovať rešpektovanú geopolitickú stratégiu pre XXI. storočie. Podobná stratégia by mohla operatívne riešiť odstredivé tendencie vychádzajúce zvnútra krajín, ale azda ešte väčšími by sa mohla uplatniť aj pri riešení zmrazených konfliktov na periférnych územiach EÚ. Na druhej strane takáto stratégia musí byť umocnená dokumentom o postavení menších v členských krajinách EÚ. Zatiaľ taký dokument v EÚ neexistuje. Prečo? A prečo sa EÚ zásadne a dlhodobo neangažuje v národnostných problémoch medzi jednotlivými krajinami? Azda práve preto, že by sa mohli neželané procesy spustiť?

1 Kosovo - proces získavania nezávislosti

Kosovo získalo nezávislosť po dlhom čase naplnenom vzájomnými politickými a vojenskými konfliktami s Belehradom. V 80. rokoch XX. storočia, ešte ako autonómna provincia sa otriasala protestmi proti centrálnej administratíve. Vtedajšiu Juhosláviu však viac pút spájalo, ako rozdeľovalo a Kosovčania nemali tútora v zahraničí. Preto boli protesty zväčša rýchlo potlačené. Tvrdší charakter však nadobudli manifestácie proti Miloševičovým ústavným eskapádám. Referendom z júna 1990 Kosovu **Miloševič** prakticky zobral autonómiu. Jediný v albánčine vydávaný časopis „*Rilindja*” bol obmedzený v tiráži a obsahu a podobne sa postupovalo voči kosovskej televízii a rozhlasu. Okolo 800 vyučujúcich a študentov z Univerzity v Prištine hovoriacich albánsky bolo prenasledovaných. Ako odpoveď na protesty obyvateľstva a zvlášť študentov, Belehrad rozmiestnil v hlavnom meste špeciálne jednotky. Udalosti nabrali dramatickejší spád, keď sa na verejnosti objavila Armáda za oslobodenie Kosova (UCK)². Ešte v r. 1998 ju US department kvalifikoval ako teroristickú organizáciu. Faktom však zostáva, že aj srbská strana použila silu neadekvátne a kruto. Po surovom potlačení etnických nepokojov 31.marca 1998 BR OSN Rezolúciou č. 1160 zavádza embargo na obchod so zbraňami a na dovoz ropy voči Juhoslávii. Je zaujímavé, že Rezolúcia sa netýkala oblasti Kosova. Rezolúcia zároveň opätovne potvrdila suverenitu a územnú celistvosť Juhoslávie.

² Celé znenie: *Ushtria Çlirimtare e Kosovës*.

Pri hlasovaní o Rezolúcii sa zdržala Čína, ktorá prostredníctvom svojho zástupcu vyhlásila, že Kosovo je vnútorným problémom Juhoslávie. Poukázala zároveň na rešpektovanie princípu medzinárodného práva verejného: nezasahovanie do vnútorných záležitostí iných štátov. Žiaľ, udalosti nabrali ešte hrozivejší spád a v lete 1998 sa odohrali prvé prudké boje medzi špeciálnymi jednotkami vyslanými Belehradom a kosovskými povstalcami (Krieger, 2001).

Napokon tá istá BR OSN 23. septembra 1998 odvolala Rezolúciu č.1160 a prijala Rezolúciu č. 1199, ktorou vyzvala juhoslovanskú a kosovsko-albánsku stranu, aby okamžite ukončili nepriateľstvo a zastavili paľbu. Krátko nato, 16.októbra 1998, podpísala Juhoslávia s OBSE Zmluvu o vytvorení kontrolných mechanizmov v Kosove. Juhoslávia sa v nej zaviazala, že bude rešpektovať Rezolúciu č. 1199 a predloží OBSE mechanizmy potrebné na monitorovanie situácie. Kosovskí Albánci boli povinní zastaviť gerilové útoky a mali spolu s Belehradom zlepšiť humanitárnu situáciu v provincii. Situácia bola nestabilná nielen kvôli možnému opätovnému vypuknutiu bojov, ale najmä kvôli desiatkam tisíc utečencov a nezvestných (Rezolúcia BR OSN č. 1199, 1998). 24. októbra toho istého roku, BR OSN prijala Rezolúciu č. 1203, ktorá rušila Rezolúcie č.1160 a č. 1199. Rezolúcia v súlade s čl. VII Charty OSN kládla Juhoslávii podmienku, aby spolupracovala počas Kosovskej krízy s OBSE a s NATO (Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie spojených národov č. 1203, 1998). Na prekvapenie mnohých odborníkov BR zverila dozor nad uvádzaním rozhodnutí OSN do praxe vojenskému bloku 12 európskych krajín vedených USA. To bol prvý krok, ktorým sa NATO oficiálne zamiešalo do konfliktu. Rozhodnutie bolo prekvapujúce o to viac, že NATO nie je svetovou organizáciou a v spomínanom období ani nemalo ambíciu byť svetovou. Okrem toho právny rámec, či *raison d'être* deklarovaný pri založení bol nad slnko jasný: udržať mier a poriadok v ohrozenej oblasti, v ktorej sa nachádzajú jej členovia. NATO sa zrodilo z vôle USA a ich spojencov počas studenej vojny. Jej prvoradým cieľom bola protiváha voči sovietskej expanzii v Európe. Po zániku ZSSR a Varšavskej zmluvy NATO nehatene pokračovalo v činnosti a práve 90. roky ukázali v plnej nahote absenciu jeho jasnej krátkodobej a strednodobej stratégie. Azda ešte menej by prekvapilo odbornú verejnosť, keby dohľad nad situáciou v Kosove BR OSN zverila len jednej konkrétnej krajine.

Aký dopad malo rozhodnutie BR OSN na radikálne sily v Kosove je dnes všeobecne známe. V prvom rade posilnilo separatistické tendencie, bez ohľadu na prostriedky. Odpoveď Juhoslávie bola vopred jasná. Na útoky UCK Belehrad odpovedal ešte tvrdsie a rozpútal represálie najmä voči etnickým Albáncom

sympatizujúcim s UCK a jej členom. Keďže nepriateľské akcie eskalovali, v období január – marec 1999 sa v Rambouillet, na predmestí Paríža, uskutočnilo stretnutie zástupcov Juhoslávie, NATO a UCK. Prvé kolo bolo úspešné; strany sa dohodli na vytvorení Kontaktnej skupiny, ktorá mala riešiť dovtedajšie nahromadené problémy (Krieger, 1999). 18.marca 1999, počas druhého kola rokovaní, delegácie USA, Veľkej Británie a Kosova podpísali tzv. Dohody z Rambouillet, podľa ktorých malo NATO rozmiestniť 30 000 vojakov aliancie v oblasti. Tieto silné jednotky mali kontrolovať situáciu a mali byť absolútne nezávislé od juhoslovanských zákonov. Belehrad a Moskva však obsah Dohôd odmietli. Aký bol predvídateľný dôsledok? Keďže blok 12 krajín NATO na čele s USA mal právny mandát od BR OSN udelený Rezolúciou č. 1203, NATO začalo konať v súlade so svojim politicko-vojenským štatútom, čiže začalo bombardovať Belehrad a iné mestá. Bombardovanie prebiehalo od marca do júna 1999 a sústreďovalo sa údajne len na vojenské a strategické objekty, vrátane mostov. Vojenská operácia bola motivovaná skutočnosťou, že Miloševićov režim sa dopustil zločinov proti mieru a ľudskosti a viedol etnické čistky na svojom území. Operácia bola predmetom neutíchajúcej kritiky zo strany medzinárodnej verejnej mienky, ale aj viacerých vlád. Niektorí vysokí politici podporujúci v r. 1999 operáciu, neskôr, po získaní nových informácií, svoj postoj zmenili. Typickým príkladom je bývalý prezident Rumunska **Emil Constantinescu**. Osobitne tvrdá kritika po začatí bombardovania zaznela prirodzene z Moskvy. **Jevgenij Primakov**, vtedajší ruský premiér, zrušil svoju oficiálnu návštevu USA počas letu do Washingtonu (Boggs, 2001).

10. júna 1999 BR OSN prijala Rezolúciu č. 1244 zameranú na obnovenie poriadku a zvládnutie humanitárnej krízy v Juhoslávii, osobitne v Kosove. O dva dni neskôr jednotky KFOR, Kosovo force, zložené z koalície NATO začali svoju činnosť. Do KFOR napokon vstúpili aj štáty, ktoré neboli členmi NATO: Ruská federácia a Ukrajina.

Pôvodnými cieľmi NATO bolo:

1. zabrániť opätovným útokom a hrozbám zo strany srbských a juhoslovanských síl voči Kosovu;
2. nastolenie a udržanie bezpečného prostredia v Kosove vrátane bezpečnosti a občianskeho poriadku;
3. odzbrojenie UCK;
4. podpora medzinárodným humanitárnym akciám;
5. koordinácia a podpora medzinárodných akcií civilného charakteru.

Dnes sa KFOR zameriava na vytvorenie prostredia, v ktorom by všetci tamojší občania, bez rozdielu etnickej príslušnosti, žili v bezpečí. Demokracia a občianska spoločnosť v Kosove, aj vo svetle nedávnych zmanipulovaných volieb, sa však môžu upevniť len vďaka medzinárodnej pomoci a monitorovaniu spoločenskej situácie (Rezolúcia bezpečnostnej rady organizácie spojených národov č. 1244, 1999).

Úlohy KFOR boli definované nasledovne:

- pomoc utečencom alebo presťahovaným osobám pri návrate alebo prechode do nového domova;
- obnova a rozvoj infraštruktúry zdravotnej starostlivosti;
- udržanie bezpečnosti a verejného poriadku;
- ochrana národnostných menšín;
- ochrana historického a kultúrneho dedičstva;
- ochrana hraníc;
- boj proti cezhraničnému pašovaniu zbraní a ľudí;
- zavedenie do praxe programu zameraného na kontrolu a ničenie munície, zbraní a výbušných látok v regióne;
- podpora pri zakladaní občianskych inštitúcií zameraných na formovanie súdneho systému, volebných procesov a na iné oblasti ekonomického, spoločenského a kultúrneho života v Kosove.

Krajiny Kontaktnej skupiny verejne vyhlásili, že KFOR zostane v Kosove aj naďalej, aby poskytol potrebnú bezpečnosť a aby podporil kroky vedúce ku konečnému riešeniu štatútu provincie Kosovo (NATO's role in Kosovo, 2010).

Kosovo teda zostalo pod dohľadom medzinárodného spoločenstva, pričom zároveň na jeho území pôsobili aj osobitní predstavitelia OSN, ktorí monitorovali povojnový proces. Najznámejší, ale azda aj najkontroverzejší z nich bol **Martti Ahtisaari**. 2. februára 2007 **Martti Ahtisaari** navrhol Belehradu a Prištine projekt riešenia statusu Kosova. Projekt zahŕňal širokú škálu aspektov zameraných na budúcnosť Kosova, osobitne opatrenia spočívajúce v ochrane nealbánskeho etnika. Návrh obsahoval tieto konkrétne body:

- ústavné záruky práv etnických komunit a ich členov;
- decentralizácia miestnej verejnej správy;
- vytvorenie justičného systému, ktorý by chránil kultúrne a náboženské práva;
- vyriešenie zdedeného medzinárodného dlhu;
- vytvorenie bezpečnostného sektora v Kosove;

- menovanie medzinárodného civilného predstaviteľa;
- napojenie Kosova na bezpečnostný systém a na európsku obrannú politiku (PESA)
- pokračovanie medzinárodnej vojenskej misie, napr. KFOR;
- vytvorenie legislatívnej agendy (Ahtisaari, 2007).

Aj keď projekt výslovne neuvádzal slovo „nezávislosť“, aj tak obsahoval viaceré ustanovenia interpretovateľné ako premisy potenciálnej štátnosti provincie Kosovo. Napríklad projekt poskytoval provincii právo byť členom medzinárodných organizácií, dával provincii právo vytvárať bezpečnostné sily ako aj používať štátne symboly. **Ahtisaari** vyhlásil, že po dlhšom období konzultácií s oboma stranami projekt doplní a finalizuje. Konečnú verziu mal napokon predložiť BR OSN.

V apríli 2007 **Ahtisaari** predkladá konečnú verziu projektu BR OSN. Ako sa dalo očakávať, RF návrh projektu vetovala, ako aj návrhy dvoch ďalších rezolúcií (Ahtisaari plan "closed chapter"..., 2007). V decembri 2007 rokovania Trojky USA/ EU/ RF uviazli v slepej uličke. 17. februára 2008 kosovský parlament vyhlásil nezávislosť provincie od Srbska. V máji 2008 však RF, Čína a India navrhli opätovné rozhovory o Kosove v súlade s Rezolúciou OSN č.1244. V júli 2010 Medzinárodný súdny dvor (MSD) v Haagu vydal rozsudok, podľa ktorého vyhlásenie nezávislosti Kosova nebolo porušením medzinárodného práva. Do polovice januára 2011 uznalo štát Kosovo 72 krajín sveta.

Hoci provincia vyhlásila nezávislosť od Srbska a ako štát ju uznalo pomerne veľa krajín, vrátane pozitívneho postoja MSD, situácia v krajine nie je ani zďaleka vyriešená a to máme na mysli len inštitucionálnu povahu veci. Kosovo sa zatiaľ teší skôr z „kvázi nezávislosti“ pod dohľadom EÚ, za výdatnej finančnej podpory jej mechanizmov. Chod štátnosti udržiavajú aj peňažné dary od kosovských emigrantov, ktorí odišli za prácou do Európy a USA (Vucheva, 2009).

Proces získavania nezávislosti Kosova bol pomerne zdĺhavý a mal výrazne kontroverzný priebeh z hľadiska striktného dodržiavania medzinárodného práva, Charty OSN, ale v istých momentoch aj Ústavy USA. Pri presadzovaní nezávislosti hralo prím politikum a kultúrna stránka medzinárodného práva. Stagnujúca reforma organizačnej štruktúry, rozhodovacieho a procedurálneho systému OSN, nedôslednosť medzinárodného práva, vplyv, ktorý získali USA v prvej dekáde XXI. storočia vo svete viedli k využitiu hluchých miest a napokon

aj k ľahkému finále. Finále, ako sme už skôr naznačili, poslúžilo ako precedens RF vo vojne na Kaukaze v r. 2008. Hoci politický úspech uznania Abcházska a južného Osetska sa nedá s uznaním Kosova porovnávať, z hľadiska správneho obe oblasti Gruzínska už bezpečnostne kontrolujú ruské jednotky (Balmasov, 2010). Rozdiel je najmä v tom, že ruská strana nemala a nemá na rozdiel od medzinárodného spoločenstva ani krátkodobý pookupačný scenár. To však vždy patrilo k sovietskemu/ ruskému silovému koloritu. Aj na Kaukaze však prevládlo politikum plus hrubá sila nad medzinárodným právom.

Problém sa začne komplikovať aj v Kosove, ak EÚ neprijme a neuplatní strednodobú a dlhodobú stratégiu voči novému štátu.

2 Dôsledky vzniku štátu Kosovo pre EÚ

Väčšina členských štátov EÚ okrem Slovenska, Španielska, Rumunska, Grécka, a Cypru nezávislosť Kosova uznala (Parliament calls on all EU countries to recognise Kosovo, 2010). Štáty, ktoré Kosovo neuznali, majú veľmi závažné či menej závažné problémy s národnostnými menšinami na svojom území. Španielska vláda sa dlhodobo borí so separatistickou baskickou ETA, oveľa prijateľnejšia je pozícia Katalánska, ale aj tak požaduje od centra viac právomocí. Problém etnicky rozdeleného Cypru sa odzrkadľuje nielen na úrovni bilaterálnych grécko-tureckých vzťahov (a samozrejme cypersko-tureckých vzťahov), ale aj na úrovni EÚ. Slovensko a Rumunsko majú zasa problémy rôzneho stupňa s maďarskou menšinou; v SR sa vágne zatiaľ hovorí o kultúrnej autonómii Maďarov, v Rumunsku ešte vágnejšej o asymetrickej autonómii. Príznačná však pre obe politické scény je existencia lojálnej etnickej politickej sily voči centrálnej vláde. V posledných dvoch rokoch má na Slovensku dokonca výraznejší vplyv ako v Rumunsku. Paradoxom na druhej strane je, že prezident Rumunska si maďarsky hovoriace etnikum získal viac ako jeho slovenský náprotivok.

Ak sa však vrátíme k meritu veci a pokúsime urobiť paralelu medzi procesom nezávislosti Kosova a etnickými enklávami v spomínaných krajinách, prideme k záveru, že podobný scenár sa v uvedených krajinách nenaplní. V prvom rade preto, lebo v spomínaných krajinách sú konsolidované demokracie, krajiny sú členmi NATO a EÚ. Sú zároveň politickými, ekonomickými a kultúrnymi partnermi, pričom takmer absolútna absencia hraníc v EÚ, spoločná legislatíva a štandardy nedávajú separatizmu prakticky žiaden zmysel. Výnimkou by mohol byť Cyprus, ale ani budúci scenár nebude zrejme

separatizmu priať. Turecko je už vo fáze predvstupových rokovaní (zdlhavých, nejednotných a komplikovaných) o vstupe do EÚ, pričom napokon pravdepodobne vymení podporu svojej menšine na Cypre za vstup do EÚ. Táto logika sa môže aplikovať aj pri vyriešení problému Kosova. Susednému významnému hráčovi – Srbsku prisľúbili vstup do EÚ a rovnako tak aj Bosne a Hercegovine, Chorvátsku (je v prístupovom procese najďalej, dokonca aj vo vymožitelnosti práva) a Čiernej Hore. Všetky tieto krajiny sú vlastne už rôznou mierou zapojené do integračného procesu. Po vyriešení inštitucionálnych problémov sa do procesu zapojí Macedónsko a napokon aj Kosovo. V dohľadnom čase zrejme všetky štáty bývalej Juhoslávie sa opäť ocitnú v spoločnom priestore, bez hraníc, so spoločnými zákonmi. O spoločnej mene je vzhľadom na globálnu a európsku dlhovú krízu predčasné hovoriť; snaha prijať spoločnú menu bude nepochybne vyššia zo strany nových členov ako zo strany EÚ. Teoreticky a právne sú citované znaky spoločného priestoru prvkami štátnosti; preto by problém menšín nemal byť kľúčový (Wolff, 2010).

Napriek tomu situácia nemusí byť tak jednoznačná, ak EÚ prijatie uvedených štátov oddiali alebo samotná EÚ bude mať problémy s kompetenciami a konsolidáciou vlastných inštitúcií. Príkladov je v posledných rokoch viac: slepá ulička po Zmluve z Nice a troch neúspešných referendách, ekonomická, finančná a dlhová kríza v eurozóne; to všetko napokon dokáže urobiť z EÚ obra na hlinených nohách. Inštitucionálne problémy EÚ môžu následne doviesť problém Kosova alebo iných zmiešaných oblastí ako tému roka na stôl etnickej agendy. Ak sa zamyslíme nad dejinami, osobitne nad dejinami ekonomických kríz, tieto krízy takmer vždy posunuli do popredia politických extrémistov. Konkrétne môžeme citovať boľševické Rusko, nacistické Nemecko, autoritárske horthyovské Maďarsko, salazarovské Portugalsko, frankistické Španielsko atď. Napokon, aj hviezda samotného **Miloševića** vyšla spoza mraku ekonomickej nestability. Ešte v tejto súvislosti chceme zdôrazniť, že geopolitická architektúra Európy po skončení studenej vojny bola v prvom rade dielom politiky sily USA a len okrajovo dedičstvom ZSSR. ZSSR už neexistuje a USA už nemajú politickú silu z konca druhého a začiatku tretieho tisícročia. Vojny v Iraku a v Afganistane, ako aj finančná kríza znížili prestíž USA vo svete. Naproti tomu ich odveký rival v Európe, Ruská Federácia získava v Európe krok za krokom terén vďaka svojej ekonomickej expanzii prírodných zdrojov, vďaka energetickej závislosti vnútenej ešte v 60. rokoch viacerým európskym krajinám. RF však získava pozície aj viac - menej diskretnými politicko-strategickými dialógmi podloženými surovinovými

argumentmi, najmä s Nemeckom (vždy spoľahlivý ekonomický partner Ruska počas kríz v Európe, bez ohľadu na ideológiu), ale aj s Francúzskom od čias **De Gaulle**. RF bola dokonca pozvaná na summit NATO v Lisabone v novembri 2010, kde sa diskutovalo aj o probléme európskeho protiraketového štítu (Trenin, 2010). Nie je vylúčené, že napokon „čierny Peter“ zostane v rukách ČR a Poľska.

Dve veličiny v „európskej rovnici“, RF a USA spôsobujú, že EÚ vedie ťažšiu a komplikovanejšiu zahraničnú politiku, ba dokonca ad hoc aj neúčinnú. V skutočnosti EÚ ako aktér v systéme medzinárodných vzťahov nemôže napríklad vystupovať ako supervelmoc po vzore USA. Sú viaceré dôvody, pre ktoré EÚ nemôže dôsledne uplatňovať globálnu zahraničnú politiku. Jedným z nich je jej súčasná inštitucionálna organizácia, ale i byrokracia. V oblasti obrannej a bezpečnostnej politiky ako aj v oblasti tajných služieb EÚ prakticky výhradne závisí od NATO a pozície USA v tejto aliancii. V 90. rokoch XX. storočia, keď začala dezintegrácia bývalej Juhoslávie, politické vedenie NATO malo na rozhodovanie aliancie azda rovnaký vplyv ako vláda USA. Vplyv vedenia začal postupne upadať po nenaplnení vojenských cieľov aliancie v Afganistane. Washington však zostal v otázkach politického a strategického rozhodovania v NATO na tej istej pozícii. Kosovo nie je členom EÚ ani NATO, ale v krátkodobom horizonte od týchto zoskupení bytostne závisí. Od ďalšieho vývoja štátnosti v Kosove, od dopadu kosovského fenoménu na podobné etnicky zmiešané oblasti v Európe závisí aj vývoj EÚ a najmä jej potenciálna schopnosť udržať si spoľahlivý a lákavý finančný a politický systém.

Druhou podmienkou je skoncipovanie realistickej európskej zahraničnej politiky voči susedom na okraji európskeho spoločenstva, ktoré majú problémy podobné Kosovu, pričom sa môžu začať točiť v začarovanom kruhu. Ekonomická kríza a okrajovo i politická kríza vo vnútri EÚ sa negatívne odzrkadlí určite aj v Kosove, ba i v celej oblasti. To samozrejme v prípade, ak nestabilná moc v Prištine nepoloží pevné základy vnútroštátnych inštitúcií, ktoré by boli dôveryhodné a schopné viesť nový štát vo vyznačených stopách európskej integrácie. Ak tento plán nevyjde, ak EÚ bude naďalej otriasaná od základov finančnou krízou kvôli viacerým slabším členom, vtedy bude možné tvrdiť, že potenciálne politicko-etnické a vojenské konflikty visia ešte nad EÚ ako *Damoklov meč* (Dzihic, Kramer, 2009).

Skúsenosti dokazujú, že regionálny konflikt môže negatívne ovplyvniť celý región z viacerých hľadísk: právnych (z hľadiska medzinárodného práva), geopolitických, ekonomických, sociálnych, bezpečnostných, kam zaraďujeme aj

potenciálne ohniská etnického alebo náboženského extrémizmu (Hobsbawm, 1998).

Z hľadiska medzinárodného práva, prijaté riešenie konfliktu v Kosove bolo anomáliou, ak nie vážnou odchýlkou od Charty OSN a od medzinárodného práva. Ako sme už uviedli, riešenie sa zakladalo viac na politickom než právnom pozadí. Ozvali sa hlasy v akademickom i politickom prostredí, ktoré tvrdia, že vytvorený precedens sa môže zopakovať. Z nášho hľadiska prípad sa môže zmeniť na potenciálny konflikt, v ktorom jedna zo strán bude mať oporu v anglo-saskom práve, ktoré na rozdiel od rímsko-germánskeho práva považuje precedensy za zdroje práva. K takto chápanému precedensu sa môžu utiekať nacionalisti v Škótsku a severnom Írsku, hlavne vtedy, ak by sa ohniská etnického napätia opätovne rozohreli. Už len dodávame, že Veľká Británia bez výhrad plánuje USA na riešenie situácie v Kosove (aj v Iraku, čo je dnes v Londýne predmetom vyšetrovania) podporovala. Logické rozšírenie takej interpretácie by mohlo byť jedného dňa aktuálne aj na ostrovoch. Reálne povedané, oddelenie od Veľkej Británie nie je také ľahké, pretože ak Škótsko napríklad získa nezávislosť, nebude môcť byť členom EÚ a ani geopolitická situácia mu tento luxus neumožní. Napokon rozhodnutie o delení či vstupe prechádza cez EÚ, takže tento scenár nie je pravdepodobný. Skôr sú pravdepodobné rozširovania právomocí regionálnych parlamentov, alebo adaptácia práv národnostných menšín na viac ako štandardné postavenie menšín po vzore Fínska (Beary, 2010).

Členské krajiny už pred vstupom do EÚ jej museli postúpiť časť svojej suverenity, a to dokonca aj z hľadiska vnútornej politiky. Samozrejme toto postúpenie je zakotvené aj v ústavách členských krajín. Pokiaľ ide o bezpečnostnú politiku, drvivá väčšina z nich je aj členom NATO, preto delenie z etnicko-politických dôvodov je nepravdepodobné.

Ak otvoríme tému ekonomických výhod, pri Kosove to vôbec neplatí. Ani jeho prípadná ekonomická prosperita neurobí z neho štát so silnou konkurencieschopnosťou. Ani konečné riešenie konfliktu a štátnosť, ktoré finančne podporuje EÚ, neovplyvnili rozširovanie ani rozvojovú politiku EÚ. Kosovo s 2 miliónmi obyvateľov nemôže ekonomicky ovplyvňovať Európu. Výnimkou, ktorá potvrdzuje pravidlo, je však Singapur. Štát s 5 miliónmi obyvateľov je závideniahodne geograficky situovaný v juhovýchodnej Ázii. Tempom ekonomického rozvoja a špičkovou technikou je porovnateľný s Japonskom. V konečnom dôsledku však nie je schopný zásadne ovplyvniť ekonomický vývoj juhovýchodnej Ázie. Len silné a stabilné štáty dokážu

diktovať ďalší vývoj v regióne; momentálne, počas finančnej krízy, však platí v EÚ iné konštatovanie. Veľké krajiny s vysokým deficitom verejných financií ovplyvňujú veľmi negatívne tak EÚ, ako aj región.

Hans Morgenthau vo svojej práci "Politics among nations. The Struggle for Power and Peace" identifikuje prvky, ktoré definujú silný štát. Má na mysli najmä geografickú polohu, prírodné zdroje, schopnosť operatívnej vojenskej a obrannej prípravy, počet obyvateľov, morálny charakter národa (občanov), kvalita a efektivita diplomacie, kvalita a spôsob vlády. Tieto prvky predurčujú štát k významnému postaveniu na medzinárodnej scéne. Uvedené prvky sa dajú aplikovať pri analýze ktoréhokoľvek štátu, pri určovaní jeho potenciálu, ako aj pri odhade tendencií a perspektívy ďalšieho strednodobého a dlhodobého vývoja (Morgenthau, 1975). *Kosovo v týchto úvahách nemá miesto.*

Kosovo však dokáže ovplyvňovať negatívne, konkrétne bezpečnosť a sociálny rozvoj štátov, s ktorými susedí. To je hlavné riziko, ktoré robí z Kosova potenciálne ohnisko konfliktu (Albanian Terrorism and Organized Crime ..., 2003).

Celé storočia bol západný Balkán nárazníkovou zónou európskych i mimoeurópskych veľmocí. V XIX. storočia bolo Srbsko a neskôr Bulharsko trójskymi koňmi ruskej politiky, Turecko túto oblasť pustilo ako poslednú: Bulharsko napríklad získalo úplnú nezávislosť od Turecka až v r. 1908. Po rozpade Juhoslávie a po vypuknutí kosovsko-juhoslovanského konfliktu sa vytvorili perfektne organizované pašerácke siete zbraní, drog, ľudí a ľudských orgánov určených prijímateľom v západnej Európe, Izraeli atď. Organizovaný zločin tolerovaný dokonca aj miestnou justíciou bol základným zdrojom príjmov UCK; o tom svedčí aj beztrestné pôsobenie albánskeho drogového bossa v SR. Po bezprostrednom vyhasnutí konfliktu sa tieto ilegálne aktivity v regióne zastavili. To však neplatilo o Kosove, pretože z konfliktu vyšlo zruinované. Od decembra 2009 občania Srbska cestujú do EÚ bez víz, čo primálo časť obyvateľstva Kosova, aby požiadali o srbské občianstvo. Tento moment mal veľmi pozitívny efekt, pretože ľudia, ktorí sa venovali pašovaniu, sa dostanú v západnej Európe k riadnemu, aj keď len sezónnemu zamestnaniu. Nie sú to však systémové riešenia; nie je ním ani financovanie kosovskej štátnosti EÚ a Kosovčami v zahraničí.

Počas konfliktu na Balkáne, ktorý bol najtragickejším dôsledkom rozpadu Juhoslávie, moslimom z oblasti poskytovali materiálnu a vojenskú pomoc rôzne extrémistické organizácie z Blízkeho východu. (Viaceré arabské štáty však nový štát Kosovo neuznali.) Podľa vzoru Hamasu alebo Hizballáhu tieto organizácie

financovali nielen výzbroj UCK, ale aj škôlky a nemocnice, čo vyvolalo v radoch miestnych moslimov vlnu sympatií. UCK aj násilie tak získali v Kosove nových adeptov. Oblasť Balkánu je dôležitým centrom wáhabitu pre islamských pravoverných v Európe. V tejto oblasti pôsobia viaceré legálne aj ilegálne organizácie; na niektoré z nich majú dosah aj štruktúry a frakcie Al-Káidy (Delisi, 2008). Pozornému divákovi neušli posolstvá adresované Al-Káidou tuniskej protestujúcej mládeži. Boli výslovne protifrancúzske a rozvášnení Tunisania v tomto duchu aj konali: rabovali najmä v obchodoch s francúzskymi nápismi a tovarom. Francúzsko a pro-francúzski Tunisania žali len to, čo zasiali. Uplatňovanie ľudských práv, na ktorých si Francúzsko tak zakladá, v Tunisku končilo na výhodnej ekonomickej spolupráci s bývalou diktatúrou **Bena Aliho**. Korunu všetkému nasadila nová ministerka zahraničných vecí Francúzska, ktorá dokonca obhajovala svoj naivný a amatérsky postoj voči bývalému tuniskému diktátorovi vo francúzskom parlamente.

EÚ je samozrejme zainteresovaná do stability a prosperity Kosova. Tento vzťah je však obrátený naruby, pretože predstavuje len náhradu voči kultúrnym, náboženským, etnickým a sociálnym aspektom, ktoré platia v Kosove, pričom mnohé z týchto aspektov jasne protirečia štandardom platným v EÚ, USA a OBSE. Napríklad zákaz nosenia islamskej šatky na verejnosti prijatý vo viacerých štátoch EÚ; ešte škodlivejším je zabehnutá netransparentnosť financovania európskych projektov v regióne, napríklad aj v Bulharsku. To sú len dva izolované prípady, ktoré vyvolávajú znepokojenie Bruselu. EÚ aj naďalej zrejme pracuje na uznaní štátu Kosovo a vyvíja pre to adekvátnu aktivitu. EÚ je už príliš zaangažovaná v Kosove, aby ho mohla nechať napospas medzinárodnej izolácii. Ak by projekt Kosovo padol, padol by aj mýtus o silnom zahranično-politickom vplyve EÚ, o údajne efektívnej zahraničnej politike EÚ a o schopnosti EÚ vyriešiť vlastný problém (Kosovo under UN Security Council Resolution 1244/99, 2010).

Politické uznanie Kosova a jeho podpora sú podľa európskej exekutívy azda najreprezentatívnejšie výsledky zahraničnej politiky EÚ, hneď po rozšírení na 27 členov. Zastavenie palby v Gruzínsku a prijatie Sarkozyho plánu v auguste 2008 z hľadiska medzinárodnej dôležitosti však vznik štátu Kosovo zatienili. Zahraničná politika spoločenstva začala naberať svoje obrysy až po ratifikácii Lisabonskej zmluvy. Členské štáty majú už vytvorené politické štruktúry, ako aj ich implementačné mechanizmy. Napriek tomu dôjde určite ku zmenám, pretože nedávna finančná kríza zanechala pečať na finančných možnostiach viacerých významných štátov eurozóny. Môže to mať vážne

dôsledky aj na centrálny rozpočet Únie, pretože Španielsko, Belgicko a Taliansko to najhoršie zrejme ešte len čaká. Na programe dňa je šetrenie verejných výdavkov. Vyššie analyzované javy určite ovplyvnia aj spoľahlivosť zahraničnej a susedskej politiky EÚ, ale aj geopolitiku na európskom kontinente v budúcom desaťročí.

3 Geopolitika Európy v XXI. storočí

Geopolitika XXI. storočia v Európe sa bude opierať o schopnosť EÚ vnútorne sa konsolidovať, aby sa mohla stať dôležitým aktérom v medzinárodných vzťahoch, najmä v krízových európskych či mimoeurópskych oblastiach. Momentálne je EÚ skôr nečitateľná, najmä z hľadiska politickej konsolidácie a z hľadiska hľadania riešenia finančnej a ekonomickej krízy. Aj keď v Európe majú svoje záujmy najmä USA, RF a samozrejme Turecko, geopolitika starého kontinentu nebude podliehať významnejším zmenám. Väčšina európskych štátov má bohaté demokratické a kultúrne tradície, dlhodobo stabilné štátne zriadenia a pomerne úspešne sa vyrovnávajú s procesom globalizácie. Aj keď pripustíme, že môže dôjsť k ďalším politickým alebo národnostným krízam v niektorých oblastiach, predsa k vzplanutiu etnických konfliktov po vzore Kosova nedôjde. Osobitné miesto bude patriť rozširovaniu európskeho domu. EÚ má už bohaté skúsenosti s integráciou krajín bývalého východného bloku. Politický vplyv USA na strednú Európu bude zrejme klesať, čo však nemožno jednoznačne povedať o amerických záujmoch na Balkáne a v oblasti Čierneho (a Kaspického) mora. EÚ musí stanoviť pevnejšiu líniu zahraničnej politiky a nájsť mechanizmy a prostriedky na jej implementáciu a koordináciu. USA sú silnejšie v rovine politickej a strategickej (NATO) ako ekonomickej. EÚ však už má potrebné kapacity, aby NATO viedla. Chýba jej však adekvátny a účinný mechanizmus v samotnej centrále EÚ, ktorý by voči hlavnému veliteľstvu perfektne plnil potreby aliancie. Tendencia je daná a príkladom je spätný chod Francúzska, ktoré sa po takmer 50 rokoch vrátilo do veliácií štruktúr NATO. Francúzsko si až príliš dobre uvedomilo, že samostatná európska obranná a bezpečnostná politika, ktorú tak silno forsíruje, vedie cez NATO. Jednotu EÚ a NATO dokazujú viaceré členské štáty participujúce na vojenskej misii v Afganistane. V zásade EÚ si udrží svoje transatlantické partnerstvo s USA; determinujú ho dlhé vzájomné politické, vojenské a diplomatické tradície.

Napriek istým problémom v bilaterálnych vzťahoch úroveň partnerstva nebude klesať. Môže, samozrejme, dôjsť k trecim plochám, ak sa EÚ alebo USA zrieknu niektorých svojich základných prvkov zahraničnej politiky. Podstatné zmeny však nebudú, pretože EÚ nemá momentálne bližšieho a silnejšieho partnera v zahraničnej a bezpečnostnej politike ako USA. To je hlavný dôvod európskeho primkynania k tomuto rokmi preverenému partnerstvu. RF je druhou veľmocou európskeho priestoru, ktorá - zatiaľ bez hmatateľných výsledkov - chce byť dlhodobým životaschopným a konštantným partnerom EÚ. Z času na čas presvitá naivná predstava Moskvy, že by vedela nahradit' EÚ jej transatlantického partnera. Až absurdne dokonca pôsobí myšlienka, že RF by vedela USA odstrániť z bezpečnostnej architektúry Európy.

RF si stále predstavuje Európu od Atlantiku až po Ural tak ako Turecko od Atlantiku po Istanbul. Moskva tvrdohlavo presadzuje vytvorenie bezpečnostnej aliancie v európskom priestore bez štruktúr NATO, a najlepšie bez USA. Za prvých desať rokov tohto tisícročia, vďaka úžasnému ekonomickému boomu a vysokým cenám ropy a iných prírodných zdrojov, Rusko sa vyšvihlo medzi 10 najväčších ekonomík sveta. Pozoruhodný skok, ak vezmeme do úvahy, že koncom 90. rokov XX. storočia bolo Rusko medzi prvými 40 ekonomikami sveta. Rusko začalo objavovať výhody a vychutnávať úspechy trhovej ekonomiky, ako aj svoje vlastné tromfy: vynikajúcu geografickú polohu, veľké rezervy ropy, zemného plynu a nerastných surovín, zblížovanie s Čínou ad hoc. Na zblížovanie RF a Číny USA však efektívne reagujú, a to na najvyššej úrovni. V priebehu desaťročí sa RF stane zrejme najväčšou ekonomickou regionálnou veľmocou (Petersen, 2008).

Rusko-európske vzťahy prešli v posledných desiatich rokoch pozitívnymi zmenami. Predsa však existuje množstvo rozdielnych názorov a prístupov, ktoré čaká kryštalizácia. Sú to veľmi citlivé politické a ekonomické body: zmrazené konflikty v bývalom sovietskom mocenskom priestore, trasovanie a spôsob dodávok ropy do Európy (najmä cez Ukrajinu), zmluva o konvenčných silách v Európe vypovedaná ruskou stranou v r. 2007 ako dôsledok rozhodnutia USA inštalovať protiraketové štíty do východnej Európy. Tieto nevyriešené chúlостivé otázky pritom môžu vzplanúť za istých okolností v tú najnevhodnejšiu dobu a ohrozia aj vzájomne ťažko odsúhlasené výhody z posledných desiatich rokov. Ako sme už uviedli, európska zahraničná politika nie je ešte úplne konsolidovaná, aj vo vzťahu k RF. Príčinou nevyriešených problémov sú radikálne postoje jednej či druhej strany. Ekonomické údaje však musia uviesť oboch aktérov do reality. 50% ropy a 40% zemného plynu prichádza do EÚ z

Ruska. Obe strany sú teda „odsúdené“ na štandardné bilaterálne vzťahy a dobrú susedskú politiku. Pritom viaceré náhle konflikty mohli byť včas odstránené, alebo aspoň signalizované. Bolo to tak v prípade prerušenia dodávok plynu (hoci tu skôr Ukrajina bola hlavným vinníkom), v prípade gruzínsko-ruského konfliktu atď. (Ebel, 2009).

Z hľadiska geopolitickej perspektívy dodávky plynu a ropy z Ruska do Európy zvyšujú jeho vplyv. Veľké projekty plynovodov z Baltického mora a zo Stredozemného mora vytvárajú ďalšiu závislosť EÚ.

Uspokojiť sa však s myšlienkou monopolného dodávateľa uhľovodíkov by bolo pre takého významného hráča ako EÚ cestou do ekonomickej závislosti a neskôr nielen ekonomickej. Preto by mali byť prioritou EÚ aj iné trasy, najmä z Kaspického mora. Rusko sa takisto stavia negatívne k budovaniu vojenských infraštruktúr NATO vo východnej Európe, najmä v ČR a Poľsku. Základne USA v Rumunsku a Bulharsku vzalo Rusko už len na vedomie, azda preto je také alergické na anti-raketové štíty v ČR a Poľsku. Medzi EÚ a Ruskom vládne nedôvera najmä v bezpečnostných problémoch. Generujú ju ambície a úmysly Ruska stať sa hlavným bezpečnostným partnerom EÚ, čo by automaticky znižovalo rolu USA na kontinente. Akokoľvek závažný by bol ekonomický vývoj Ruska, Rusko nezíska v strednodobom, ani v dlhodobom horizonte privilegované bezpečnostné partnerstvo EÚ. Nedosiahne vplyv USA, a to nielen z čisto vojenských a mocenských dôvodov, ale aj z hľadiska vnímania demokracie vo vnútri štátu. Rusko nebude významnejšie ovplyvňovať geopolitiku Európy a zrejme si je toho aj vedomé. Preto sa snaží hrať vysoko individuálne vysokú hru najmä s dvomi najväčšími aktérmi EÚ – s Nemeckom a Francúzskom (Smith, 2010).

Turecko je voči EÚ v inej situácii ako Rusko. Z hľadiska prepravy surovín a koridorov od Kaspiku až po Čierne more je Turecko dôležitým ekonomickým a strategickým partnerom. Turecko už otvorilo predvstupovú agendu, ale naráža najmä na odpor Francúzska. Francúzsko je kategoricky proti vstupu Turecka do EÚ, najmä z obavy pred tureckým tovarom a neúmernému zaťaženiu rozpočtu, na ktorý Francúzsko výrazne prispieva. Turecko navyše neuznáva Cyprus, plnoprávneho člena EÚ, nevedie štandardnú národnostnú politiku atď. Vzorová tímová turecko-európska spolupráca sa aplikuje len pri riešení kríz na Blízkom východe, pri rokovaniach s Iránom, ako aj pri budovaní alternatívnych ropných koridorov z Blízkeho východu a Kaspiku do Európy. Turecko prechádza postupným procesom modernizácie inštitúcií, ale investície do hospodárstva sú poddimenzované kvôli vysokému percentu rozpočtu vydaného na zbrojenie a

na boj proti terorizmu. Turecko môže byť preferovaným bezpečnostným partnerom EÚ, aj keď nebude v krátkodobom horizonte ešte členom EÚ. Turecko nikdy nebude veľmocou, a to ani regionálnou. Má však vplyvných susedov a relatívne nenaštrbenú históriu bilaterálnych vzťahov s Ruskom od 1. svetovej vojny. S Ruskom má dokonca i viaceré politické a bezpečnostné záujmy – boj proti náboženskému extrémizmu, rovnako narušené vzťahy s Izraelom atď. Turecko si uvedomuje, že impulzom pre rozvoj hospodárstva a zamestnanosti by bol najmä export a obnova výrobných technológií. Jeho momentálne ekonomické možnosti a schopnosti sú obmedzené (Dahlman, 2004).

Geopolitické problémy Európy sa netýkajú jedného štátu či jedného regiónu. Spoločnými výzvami XXI. storočia bude imigrácia, najmä ilegálna, medzinárodný terorizmus, organizovaný zločin, klimatické zmeny a prírodné katastrofy. Odpoveďou na tieto výzvy môže byť len akceptovateľná, spravodlivá vnútorná organizácia EÚ a jej konsolidovaná zahraničná politika.

Záver

Konflikt v Kosove bol politicko-etnickým konfliktom, s mimoriadnym emocionálnym nábojom z oboch strán. Emocionálne pôsobí aj dnes, najmä na európsku verejnú mienku, po zistení nových skutočností.

Balkán bol vždy sudom s pušným prachom latentných konfliktov a rozdelenie Juhoslávie bolo len povestnou iskrou.

Najprv mali národy bývalej Juhoslávie riešiť ekonomickú stabilitu a historické zmierenie. Namiesto toho nastal zbytočný bratovražedný a etnický boj, ktorý skončil vznikom samostatných republík. Ekonomický rozdiel medzi nimi je viditeľný na prvý pohľad. Aj to svedčí o tom, kto na koho v starej Juhoslávii doplácal. Kosovo, ktoré vzniklo ako dôsledok posledného krvavého etnického konfliktu na území bývalej Juhoslávie, však ešte stále vyvoláva otázky. Otázky ohľadom vzniku Kosova vyplývajú z uplatneného medzinárodného práva a z mechanizmov zainteresovaných medzinárodných organizácií voči tejto provincii. Z tohto hľadiska sú nepochopiteľné niektoré medzinárodno-právne kroky OSN, legislatívneho fóra USA i samotnej Clintonovej administratívy. Želania, politické rozhodnutia a možno aj individuálne či skupinové finančné záujmy stáli v prípade vzniku Kosova nad medzinárodným právom. Na bombardovanie Belehradu nedala súhlas BR OSN; vlastne bombardovanie nebolo ani potrebné. Rozmiestnenie medzinárodných

síl pod záštitou OSN, OBSE a niektorých európskych štruktúr by bolo bývalo z tohto hľadiska ďaleko účinnejšie a nekrvavé. Okrem toho neboli využité všetky mechanizmy, ktoré OSN pri riešení iminentného vojenského konfliktu má k dispozícii. Čína bola najväčším odporcom nasadenia síl NATO v Kosove považujúc problém Kosova za vnútornú záležitosť Juhoslávie. S odstupom času to pripadá ako opatrné a prezieravé, veď nedávno sa o náznak nezávislosti s ďaleko miernejšími prostriedkami pokúsil Tibet. Čína však preukázala ďaleko väčšiu rozvážnosť ako USA a dôsledne aplikovala základné zásady Charty OSN. Treba ešte podčiarknuť, že aj Rusko nehlasovalo proti všetkým rezolúciám namiereným proti Juhoslávii.

Teritoriálnymi stratami Srbska a naservírovaním precedensu Rusku pri pacifikácii Gruzínska bol konflikt v Kosove vyhlásený za „ukončený“. Kto však zaručí, že podobný scenár sa nezopakuje v Náhornom Karabachu či v Podnestersku. Hlavná zodpovednosť za vývoj nového štátu Kosovo leží na pleciach jeho nových vládcov. Zdá sa však, že tí boli lepšími pokútnymi obchodníkmi ako politikmi. Svedčia o tom aj posledné nedemokratické voľby v Kosove. Kiež by boli naozaj poslednými nedemokratickými. Prijme EÚ štát s takými vládcami do EÚ? Ako dokážu Kosovo a Srbsko spolupracovať, aby raz vstúpili do EÚ? Srbsko, aj vo svetle posledných informácií, sa integruje do EÚ zrejme skôr. Štát Kosovo zatiaľ žije z entuziazmu a z peňazí EÚ, USA a zo šľachetných darov albánskych emigrantov. Kosovo váhavo buduje svoje demokratické inštitúcie a štátnosť; je len prirodzené, že viaceré štáty ho ešte neuznali. Nielen tie, ktoré sa obávajú etnických konfliktov na svojom území.

Kosovo, aj napriek svojmu ďalšiemu komplikovanému vývoju, európsky priestor zrejme nedeštabilizuje a nenaruší ani ďalšie rozširovacie plány EÚ. Istým rizikom je len ohrozenie stability niektorých jeho susedov so zmiešaným etnikom. Kosovo nemá inú cestu, ako aplikovať európske štandardy; otázne je, či to dokáže so súčasnou vládnu garnitúrou. Priština by mala byť náročná na seba samu pri zavádzaní demokratickej spoločnosti, ale nástojiť aj na nepretržitej metodologickej a logistickej pomoci nielen od EÚ, ale najmä od USA, ktoré majú už na území Kosova vojenskú základňu. Aktéri, ktorí si želali nezávislosť Kosova, dosiahli svoj cieľ. Bude veľmi zaujímavé pozorovať, ktorý z aktérov bude mať na rozvoji nového štátu najväčší záujem. Osobitným predmetom skúmania by mala byť doteraz nevídaná snaha veľmoci ako USA o osud málo významnej provincie, ďaleko od ich hraníc. USA sa síce angažovali aj pre menšie územia, ale v tých mali skôr záujem na zmene vlády, alebo sa nachádzali ante portas americanas (Granada, Panama) (O'Loughlin, Kolossov,

2002).

Paradoxom pritom stále zostáva, že spoločenská a ekonomická konsolidácia nového štátu Kosovo stále závisí od plánov a možností EÚ. EÚ, ktorá pôvodne nebola rodičom Kosova (resp. bola rodičom s nezvládnuteľným dieťaťom), sa stala jeho tútorom. Urýchleniu procesu demokratizácie v Kosove by prospelo odstúpenie väčšej časti suverenity Európskej únii. Tým by sa riešil aj súčasný deficit legitimity súčasných kosovských vládcov. V Kosove dnes viac ako inde platí balkánske príslovie: Aj keď moc páchne, nenechá ťa, aby si ju nechal.

Literatúra:

AHTISAARI, M. O. K. 2007. *The Comprehensive proposal for Kosovo Status Settlement* [Online]. In United nations Office of the special envoy for Kosovo, 26. Mar, 2007 /portal unosek.org. [cit. Dec. 2010] Dostupné na internete: <<http://www.unosek.org/unosek/en/statusproposal.html>>

Ahtisaari plan "closed chapter" - Russia's UN Ambassador [online]. 2007. portal Rianovosti. [cit. Dec. 2010]. Dostupné na internete: <<http://en.rian.ru/world/20070720/69379634.html>>

Albanian Terrorism and Organized Crime in Kosovo and Metohija (K&M) [online]. 2003. portal whitepaper.prohosts.org - White paper published by the Serbian government, September 2003. [cit. Okt. 2010]. Dostupne na internete: <<http://whitepaper.prohosts.org/whitepaper.htm>>

BALMASOV, S. 2010. *Abkhazia and South Ossetia: Two Years of Independence, But No Peace* [online]. in Pravda, 26. August, 2010. / portal Pravda.ru. [cit.Dec. 2010]. Dostupné na internere: <http://english.pravda.ru/russia/politics/26-08-2010/114759-abkhazia_south_ossetia-0/>

BEARY, B. 2010. *EU and U.S. Show Gingerly Interest in Partition and Secession to Settle Conflict* [online]. portal The European Institute. Dec. 2010 [cit. Dec 2010]. Dostupné na internete: <<http://www.europeaninstitute.org/December-2010/eu-and-us-gingerly-show-new-interest-in-partition-and-secession-to-settle-conflict.html>>

BOGGS, C. 2001. *The End of Politics: Corporate Power and the Decline of the Public Sphere*. Guilford Press. 2001. 310 s. ISBN 1572304960.

- DAHLMAN, C. 2004. *Turkey's Accession to the European Union: The Geopolitics of Enlargement*. In *Eurasian Geography and Economics*, 45, No. 8, 2004.
- DELISIO, Ch. 2008. *The Balkans - a hub of worldwide terrorist network?* [online]. Portal *World Security Network Foundation*, 25. April, 2008 [cit. Dec. 2010]. Dostupné na internete:
<http://www.worldsecuritynetwork.com/showArticle3.cfm?article_id=15773>
- DZIHIC, V., KRAMER, H. 2009. *Kosovo After Independence: Is the EU's EULEX Mission Delivering on its Promises?* [online]. In Friedrich Ebert Stiftung publication, July 2009/ portal fes.sk. [cit. Nov. 2010]. Dostupné na internete:
<<http://library.fes.de/pdf-files/id/ipa/06571.pdf>>
- EBEL, R. E. 2009. *The geopolitics of Russian Energy. Looking back, looking forward* [online]. Portal Center for Strategic and International Studies, Jul 2009. [cit. Okt. 2010]. Dostupné na internete:
<http://csis.org/files/publication/090708_Ebel_RussianEnergy_Web.pdf>
- HOBSBAWM, E. 1998. *Natiuni si nationalism din 1780 pana in prezent*. Editura Arc: Chisinau. 1998. ISBN 9975-61-027-7
- CHOMSKY, N. 1999. *The New Military Humanism: Lessons from Kosovo*. Pluto Press. 1999. 199 s. ISBN 0745316344.
- Kosovo under UN Security Council Resolution 1244/99 – profile : Political relations with EU* [online]. 2010 Portal European Commission (ec.europa.eu) 16. December 2010. [cit. Nov. 2010] Dostupné na internete:
<http://ec.europa.eu/enlargement/potential-candidates/kosovo/relation/index_en.htm>
- KRIEGER, H. 2001. *The Kosovo conflict and international law: an analytical documentation 1974-1999*. Cambridge University Press. 2001. 601 s. ISBN 0521800714
- MALCOM, N. 1998. *Kosovo: A Short History*. Basingstoke: Macmillan, 1998. ISBN 0-333-66612-7
- MORGENTHAU, H. 1998. *Politics among nations: The struggle for power and peace*. New York: Knopf. 1975. 650 s. ISBN 0394312880
- NATO's role in Kosovo (KFOR's objectives)*[online]. 2010. portal NATO. [cit. Dec. 2010] Dostupné na internete:
<http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48818.htm>
- O'LOUGLIN, J., KOLOSSOV, V. 2002. *Still not worth the bones of a single Pomeranian grenadier: the geopolitics of the Kosovo war 1999*. *Political Geography* 21, 573 – 599. 2002.

Parliament calls on all EU countries to recognise Kosovo [online]. 2010. Portal euroactiv 9. Jul, 2010. [cit. Dec. 2010]. Dostupné na internet: <<http://www.euractiv.com/en/parliament-calls-all-eu-countries-recognise-kosovo-news-496185>>

PETERSEN, A. 2008. *Regions in between: Europe, NATO and the geopolitics of shifting frontiers* [online]. Woodrow Wilson International Center for Scholars, Turkish Policy Quarterly, Volume 7, No. 2, 2008 / Portal Wilsoncenter.org. [cit. Nov. 2010]. Dostupné na internete:

<<http://www.wilsoncenter.org/topics/docs/alexandros-petersen.pdf>>

RESOLUTION 1199. (Adopted by the OSN Security Council at its 3930th meeting on 23 September 1998) [online]. 1998. Portal of United nations (un.org.). [cit. Nov. 2010]. Dostupné na internete:

<<http://www.un.org/peace/kosovo/98sc1199.htm>>

RESOLUTION 1203. (adopted by the OSN Security Council at its 3930th meeting on 24 September 1998) [online]. 1998. Portal of United nations (un.org.). [cit. Nov. 2010]. Dostupné na internete:

<<http://www.nato.int/kosovo/docu/u981024a.htm>>

Resolution 1244. (Adopted by the Security Council at its 4011th meeting, on 10 June 1999) [online]. 1999. Portal of United nations (un.org.). [cit. Nov. 2010].

Dostupné na internete: <<http://www.nato.int/kosovo/docu/u990610a.htm>>

SMITH, K. C. 2010. *Russia-Europe Energy Relations; Implications for US Policy* [online]. In Center for Strategic and International Studies publication, February, 2010 / Portal csis.org. [cit. Okt. 2010]. Dostupné na internete:

<http://csis.org/files/publication/100218_Smith_RussiaEuropeEnergy_Web.pdf>

SOMEL, S. A. 2003. *Historical Dictionary of the Ottoman Empire*, Scarecrow Press in Lanham, Md. 2003. 399 s. ISBN 0810843323

TRENIN, D. 2010 *Transatlantic Security in the 21st Century: Do New Threats Require New Approaches?* [online]. In Carnegie Moscow Center Carnegie

Endowment for International Peace, House Committee on Foreign Affairs,

March 17, 2010 / Portal carnegieendowment. [cit. Okt. 2010]. Dostupné na

internet: <http://www.carnegieendowment.org/files/0317_testimony_trein.pdf>

VUCHEVA, E. 2009. *One year after independence, Kosovo needs 'a revolution* [online] Portal EU observer, 17. Feb, 2009. [cit. Nov. 2010] Dostupné na

internet: <<http://euobserver.com/9/27621>>

WOLFF, S. 2010 *Ethnic Minorities in Europe: The Basic Facts*. Centre for International Crisis Management and Conflict Resolution: University of Nottingham. 2010.